

Gülersoy, Çelik. *Tramvay İstanbul'da*. İstanbul: İstanbul Kitaplığı, Kitapçılık ve Tic., 1989, 244 s.

ÖZET

Tramvay İstanbul'da

Günümüz İstanbul'unda hâlâ kullanılmakta olan tramvayın tarihçesini anlatan kitap, Osmanlı ve Türkiye Cumhuriyet Dönemlerinden çok kaliteli fotoğraf, resim (semter arasında giden gelen tramvay fotoğrafları, eski tramvay biletleri ve abonman ve öğrenci karnesi örnekleri, tarife örnekleri) tramvayla ve de pahalılıkla ilgili karikatürler gibi görsel malzeme ile zenginleştirilmiştir.

Tramvayın 1869 yılında başlayan tarihçesini anlatırken tramvay yapımı ve işletmeleri için yapılan sözleşmelerin Osmanlıca ve Fransızca kopyalarını okuyucuya sunmuştur. Ayrıca, Tramvay inşa etmek ve işletmek amacıyla Galata Bankerleri tarafından kurulmuş olan Dersaadet Tramvay Şirketi'nin 1869 yılı sözleşmesinin Osmanlıcadan Modern Türkçe'ye çevirisi kitabın sonunda ek olarak verilmiştir.

Yazar, ilk tramvayların atlı olduğunu daha sonra nasıl elektirkli tramvaya geçildiğini, bilet fiyatlarını, güzergahlarını belirtirken Ahmed Rasim ve Hüseyin Rahmi Gürpınar gibi dönemin ünlü edebiyatçılarının tramvay hakkında yazdıklarından oldukça uzun alıntılar yapmıştır. Tramvayın 19. yüzyılın ikinci yarısında başlayan tarihçesini anlatırken dönemin önemli ve belirleyici politik ve ekonomik olayları ile tramvay uygulamasını nasıl etkilediklerine değinmektedir.

Cumhuriyet Döneminde, özellikle 1938 yılından sonra Tramvay Şirketinin tamir, bakım ve yeni hatlar açma gibi sorumluluklarını yerine getiremez. Bunun yanı sıra bilet fiyatlarını artırıp gelirini yükseltir. İkinci Dünya Savaşı'nın başladığı yıllarda devletçi politikalara hız verilmesi sonucu Tramvay Şirketinin de devletleştirilmesinin gündeme gelir. Nihayet, kitap hem Tramvay hem de Elektrik Şirketi devlet tarafından satın alınıp 1939 yılında Tramvay Şirketi'nin ortadan kaldırılıp İstanbul'un imarına başlanmasını anlatır.

II. Dünya Savaşı'nın başladığı ve de Avrupa'yı saran buhranın Türkiye'nin de kapısına dayandığı yıllarda İstanbul'un imarına girişilmesini eleştiren yazar, devletin imar için gereken paranın bir kısmını, devleştirdiği tramvay şirketinden sağlamayı amaçladığını belirtir. 1940'larda savaş sıkıntılarının İstanbul'da da ulaşımı olumsuz etkileyeceğine ve de halkın ulaşımını sağlamak için çok zorlandığına da değinirken gazetelerde tramvay hakkında yazılan şikâyet yazılarından ve hikâyelerden uzun alıntılar yaparak örnekler verilmiştir.

Yazar tramvayın tarihçesini incelediği kitabına son verirken 1960larda tramvayın şehir ulaşımından kaldırılmasına nasıl tanıklık ettiğini duygusal bir dille ifade etmiştir. Amatör bir tarihçi tarafından yazılmış olan bu eser yine de tramvayın tarihçesi hakkında son derece açıklayıcı ve özgün bilgiler içermektedir.

Feryal Tansuğ